

РЕЦЕНЗИЈА МОНОГРАФИЈЕ

Монографија: *Када рода неће да слети: психолошки аспекти неплодности*, ауторки Милице Митровић, Јелене Опсенице Костић и Јоване Јестровић Енсер нуди свеобухватан преглед како теоријских домета, тако и актуелних емпиријских резултата у вези с темом *психолошки аспекти неплодности*.

Ауторке на систематизован и научно утемељен начин, заснован на истраживачком и практичном искуству, приступају једној од најважнијих тема данашњице.

О систематичности, свеобухватности и посвећености ауторки, између осталог, сведочи и то што су 505 страница посветиле разматрању иако мултидисциплинарне, ипак релативно специфичне психолошке теме. Притом, монографија је базирана на критичкој анализи и интегративном приказу 760 референци. Таква, дуга листа референци обухвата како класичне тако и савремене изворе, укључујући и бројне референце самих ауторки. Избор литературе одговарајући је за обрађени садржај рукописа.

Посматрано по појединачним ауторским доприносима Јелена Опсеница Костић ауторка је 190, Јована Јестровић Енсер 100 а Милица Митровић 120 страна ауторског текста¹. Јелена Опсеница Костић је ауторске делове монографије засновала на 180 референци, Јована Јестровић Енсер на 230, а Милица Митровић на 350.

Богата библиографија страних и домаћих аутора који су се бавили овом облашћу, распоређена је по поглављима, те наведена на крају сваког од њих, што читаоцима значајно олакшава праћење. Текстуални део рукописа додатно појашњавају 2 табеле и 9 слика.

Рукопис је добро структуриран. Одабрани садржаји су савремени, одговорно и систематично анализирани, и логички повезани. Тако, централна тема монографије обрађена је кроз 10 поглавља која су организована тако да се концептуално надовезују једно на друго, иако из различитих перспектива приказују психолошке проблеме неплодности. То су: 1. Неплодност – дефинисање и обим проблема, 2. Неплодност из угла психологије, 3. Шта родитеље чини родитељима, 4. Неплодност у контексту развоја одраслих – (не)постизање улоге родитеља, 5. Психолошке реакције на неплодност, 6. Партнерски односи и подршка партнера, 7. Психолошко саветовање и психотерапија особа које се суочавају са неплодношћу, 8. Подршка стручњака – примена психолошких знања у помоћи појединцима и паровима који се суочавају са неплодношћу, 9. „Други“ путеви у родитељство и 10. Неволно без деце.

Монографија отпочиње приказом појмовног одређења и распрострањености проблема неплодности. Тако, прво поглавље под називом „Неплодност – дефинисање и обим проблема“ кроз приказ релевантних и савремених емпиријских налаза упознаје читаоца са тиме да неплодност представља озбиљан проблем данашњице, који не погађа само особе са тим проблемом, већ друштво у целини. Штавише, ауторка упућује

¹ Страна ауторског текста одређена је тако што је број карактера, без размака, подељен са 1800.

на то да је у питању глобални био-психо-социјални проблем, са трендом пораста. Тим путем ауторке на себи својствен, методичан и дисциплинован начин, уводе читаоца у тему монографије.

Друго поглавље постепено одмотава наредни слој овог сложеног проблема – проблема неплодности. Ако је прво поглавље имало за циљ да одговори на питање *шта* је проблем и *зашто* је важно бавити се њиме, поглавље „Неплодност из угла психологије“ одговара на питање *како* се тиме бави монографија. Дакле, логички прати успостављен след идеја, те заокружује основну тему монографије, а то су „психолошки аспекти неплодности“. Тим путем, ауторке олакшавају читаоцу формирање референтног оквира, како би што боље асимиловао информације које следе. Дидактичка вредност оваквог приступа је непобитна.

Трећи „угаони камен“ монографије јесте представљен у поглављу “Шта родитеље чини родитељима“. У њему ауторка упознаје читаоца са појмовним одређењима родитељства, као и врстама повезаности на основу којих се оно дефинише (биолошка, психолошка, социјална...) Затим, са основним мотивима за родитељство, те околностима осујећења истих. Дакле, из сложене теме родитељства, чији значај илуструје и чињеница да је том феномену посвећена страна монографија у пет томова, ауторка вешто одабира садржаје непосредно у вези са темом ове монографије, поново јасно имајући на уму потенцијалног читаоца. Посебну вредност, према мишљењу овог рецензента, има суптилно и са пуно пажње обликован текст о психолошком значењу родитељства, који расветљава основе психолошке дестабилизације парова са проблемом неплодности, постепено уводећи читаоца у поглавље које следи.

У четвртном поглављу по реду, „Неплодност у контексту развоја одраслих – (не)постизање улоге родитеља“ ауторка имплицитно упозорава на поводе „невидљивости“ феномена неплодности, као и на друге разлоге због којих се касније открива, што усложњава процедуре лечења. Тако, она скреће пажњу на чињеницу да млади људи у принципу ретко мисле о могућности постојања проблема са плодношћу. Како време одмиче, а жељена трудноћа изостаје, забринутост нараста. Суочавање са дијагнозом неплодности доводи у питање животне планове и очекивања особе. То неретко води осећању кривице, те доживљајима беспомоћности и недостатка контроле над сопственим животом. Реакције партнера на сазнање о неплодности ауторка смешта у одговарајуће теоријске оквири, пре свега системске и развојне, што монографији додаје на научности, и подстиче на дубље промишљање и боље разумевање централне теме монографије.

У поглављу које разматра „Психолошке реакције на неплодност“ ауторка, доследно одржава јасноћу токова идеја, што је једна од кључних особености монографије. У претходном поглављу наговештену трпњу повезану са проблемом неплодности ауторка на овом месту детаљно приказује, сумирајући и поредећи резултате бројних, савремених истраживања. Тако, она упућује на неколико важних чињеница. Као прво, да проблем са плодношћу представља велики изазов за пар. Друго, да временом овај проблем постаје централни део идентитета особе. Треће, да код одређеног броја људи присуство негативних емоција и различитих врста осујећења током дужег времена, које овај проблем носи са собом, може битно да утиче на субјективно благостање и квалитет живота.

У поглављу „Партнерски односи и подршка партнера“ ауторка на основу емпиријских налаза дискутује значај партнерске подршке у сусрету са проблемом

неплодности. Приближава читаоцу околности и разлоге тога што овај феномен неке парове додатно повезује, а неке занавек удаљава. Мапира аспекте партнерских односа који бивају погођени на различите начине. Указује на родне особености перцепције неплодности.

Поглавље „Психолошко саветовање и психотерапија особа које се суочавају са неплодношћу“ отпочиње емпиријски заснованом аргументацијом потребе за пружањем психолошке подршке и помоћи особама које се суочавају са проблемом неплодности. На то се надовезује критичка дискусија околности да у пракси психолошка помоћ и подршка и даље немају статус саставног дела лечења неплодности, који би био потпуно интегрисан у третман. Ауторка подробно разматра улоге психолога у пружању подршке током процеса доношења одлука везано за лечење неплодности. Затим, у психотерапијским поступцима и саветодавним радом вођеној редукцији трпње и тегоба парова са проблемом неплодности. Такође, представља значај и смисао психолошке процене. И више од тога – ауторка не заборавља један од императива савременог приступа менталном здрављу а то је рад унапређењу психолошког здравља и благостања особа у различитим фазама третмана неплодности. Засебна тема су психолошке интервенције у овој области, као савремени и на емпирији утемељен вид психолошке помоћи, који полако уступа место превасходно квалитативно заснованом саветодавном раду. Дакле, све управо наведено су бројни додатни аргументи у прилог савремености и применљивости идеја садржаних у монографији.

Поглавље „Подршка стручњака – примена психолошких знања у помоћи појединцима и паровима који се суочавају са неплодношћу“ има за циљ да кроз практичан пример прикаже емпиријски верификовану поставку да заправо има много других начина, поред саветовања и психотерапије, који могу бити од помоћи овим паровима на путу суочавања са неплодношћу. Сама ауторка поглавља, Јована Јестровић Енсер, осмислила је програм психолошке подршке паровима са проблемом неплодности. Учествовала је на бројним догађајима у виду предавања, трибина, дискусија, повезаних с а овом темом. Кроз поглавље је пренела своја искуства, са освртом на резултате истраживања и постојећа виђења проблема. Додатну пажњу посветила је улози психолога у сложенем систему подршке паровима са проблемом неплодности, тим путем подстичући и компетенције психолога који се већ баве овим феноменом. Но, исто тако, ово поглавље може послужити и као инспирација младим психолозима који су на прагу да одаберу област делатности којом ће се бавити.

Поглавље „Други“ путеви у родитељство“ разматра социомедицинске и психолошке аспекте алтернативних начина решавања проблема неплодности (донирање јајних ћелија, сперматозоида и ембриона, сурогат мајчинство и усвојење). Посебна пажња посвећена је њиховим психолошким и етичким импликацијама, што има свој несумњив значај како за унапређење компетенција професионалаца, тако и као основ за додатно промишљање алтернатива од стране парова с овим проблемом. Додатну вредност свакако даје храбро суочавање читаоца са митовима и заблудама у овој области, што је још један у низу корака ка дестигматизацији и депатологизацији за бројне парове психолошки и емоционално тако болне теме.

Закључно поглавље које носи назив „Невољно без деце“, бави се изузетно значајном, а у литератури подзаступљеном судбином парова који остају заједно, а да се притом никада не остваре у улози родитеља. Посебан допринос представља видна инвестиција ауторке да истражи прилично неистражено поље, те да прецизно прикаже

и критички анализира научну литературу на теми феномена *особа невољно без деце*, како се ови парови означавају.

Напоследку, а не мање битно, монографија је писана стилем у коме су научни и едукативни аспекти, као и практичне препоруке уравнотежени, чинећи текст истовремено стручним и питким. Наиме, обимна и сложена материја која се износи у монографији написана је јасним језиком и стилем што је чини приступачном и корисном стручњацима различитих профила (лекари, психолози, социјални радници...), као и студентима психологије и сродних студијских програма.

Напоследку, ауторке пажљиво и систематски дефинишу појмове у склопу посебне секције монографије (Регистар појмова), не остављајући читаоца у недоумици или пак простор за погрешна тумачења.

ЗАКЉУЧАК

Начин на који је систематизована грађа рукописа *Када рода неће да слети: психолошки аспекти неплодности* испуњава све услове и критеријуме који га сврставају у публикацију типа монографија.

Монографија је написана је по свим захтевима стручно-научне публицистике и представља значајан допринос феномену од посебног друштвеног значаја. Дело је изворно и представља оригиналан рад у овој области. Посебна вредност монографије лежи у чињеници да је настала као резултат обимног и темељног истраживачког рада, што се поред богатства садржаја и презентованих података препознаје и кроз велики број библиографских јединица на који се ауторке позивају.

Својом свеобухватношћу, актуелношћу тематике, стручном релевантношћу и пре свега комбинацијом теоријског знања, и емпиријског и практичног искуства ауторки, монографија представља својеврстан текст који ће бити инспиративан за све оне који су заинтересовани за ову област (здравствени радници и сарадници, студенти психологије и сродних студијских програма). Што је још важније, монографија је подједнако релевантна и за особе које се носе са овим проблемом, посебно ако узмемо у обзир лакоћу и једноставност с којима ауторке веома сложене идеје и налазе превод у језик „обичног“ човека, а да притом текст не губи на научности.

У складу са свим наведеним, сматрам да монографија: *Када рода неће да слети: психолошки аспекти неплодности* ауторки Јелене Опсенице Костић, Јоване Јестровић Енсер и Милице Митровић има велику теоријску, истраживачку и прагматску вредност. Сматрам да је њено објављивање не само корисно, већ и неопходно за развој приступа једном од најзначајнијих проблема данашњице – проблему неплодности.

Рецензент:

S. Svetozarević

доц. др Снежана Светозаревић

Одељење за психологију

Филозофски факултет Универзитета у Београду